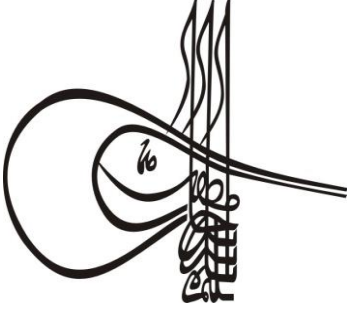

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/29, p. 617-638

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12738>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Prof. Dr. Yusuf DEVRAN –
Doç. Dr. Yusuf YUDİGÜL

This article was checked by iThenticate.

BİR BASKI ARACI OLARAK ULUSLARARASI MEDYA DENETİMİ: EL CEZİRE ÖRNEĞİ

Mehmet Gökhan GENEL* - Serkan ÖZTÜRK*** - Tahsin Eren
SAYAR***

ÖZET

Medya, tarihin birçok döneminde siyasal iktidarlar tarafından önemli bir güç kaynağı olarak kullanılmıştır. Ülkelerin ürettikleri birçok politikada doğrudan rol oynayan medya kuruluşları, çoğu zaman diğer ülkeler tarafından bir tehdit olarak görülmüş ve bunun sonucunda çeşitli yaptırımlar uygulanır hale gelmiştir. Başta Suudi Arabistan, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn olmak üzere birçok Arap Birliği ülkesinin geçtiğimiz Haziran ayında Katar'a yönelik uyguladıkları ambargo kararlarında Katar merkezli El Cezire kanalının kapatılmasına yönelik alınan karar da büyük dikkat çekmiştir. Bu çalışmada Suudi Arabistan, Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin başı çektiği Arap Birliği ülkelerinin Katar tarafından finanse edilen ve yayıncılık alanında objektif başarısıyla bilinen El Cezire medya grubunun kapatılmasını isteme talepleri ele alınmaktadır. Doküman Analizi ve İçerik Analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilen çalışmada, El Cezire, BBC, CNN International, Deutsche Welle, Ahram Online, TRT World, Jerusalem Post, Tehran Times ve Al Arabia örnekleri "Kapatılma Kararını Eleştiren Metinler", "Kapatılma Kararını Destekleyen Metinler" ve "Tarafsız/Bilgilendirici Metinler" kategorilerinde incelenmiştir. Bu inceleme kapsamında uluslararası medya örnekleme içerisinde yer alan bu sorunun belirlenen zaman aralığında ne kadar haber yapıldığı ve bu medya kuruluşlarının durumu nasıl değerlendirdiği ele alınmıştır. Ele alınan çalışma sonucunda Suudi Arabistan yanlısı Al Arabia ve Ahram Online'ın kapatılma kararını destekleyen, TRT World ve El Cezire'nin kapatılma kararını eleştiren, kalan diğer yayın organlarının ise tarafsız bir yayıncılık anlayışı yürüttükleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: El Cezire, Medya Denetimi, Siyasal İktidar, Siyasal İletişim, Katar

* Doç. Dr. Yalova Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, El-mek: gokhan.genel@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr. Yalova Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, El-mek: serkan.ozturk@yalova.edu.tr

*** Arş. Gör. Yalova Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, El-mek: sayartahsineren@gmail.com

INTERNATIONAL MEDIA AUDIT AS A CONSTRAINT TOOL: THE EXAMPLE OF AL JAZEERA

ABSTRACT

The media has been used as an important source of power by political powers in many periods of history. Media organizations that play a direct role in many policies that countries produce have often been viewed as a threat by other countries, and as a result various sanctions have become applicable. Many Arab League countries, particularly Saudi Arabia, Egypt, the United Arab Emirates and Bahrain, have taken great caution against Qatar-based El Cezire's decision to block Qatar's embargo against Qatar in June. In this study, requests for the closure of the Al Jazeera media group financed by Qatar and known for its objective success in the field of publishing are handled by Arab League countries headed by Saudi Arabia, Egypt and the United Arab Emirates. In the study evaluated by using Document Analysis and Content Analysis method; Examples of Al Jazeera, BBC, CNN International, Deutsche Welle, Ahram Online, TRT World, Jerusalem Post, Tehran Times and Al Arabia; "Texts Criticizing Closure Decision", "Texts Supporting Closure Decision" and "Neutral / Informative Texts". The scope of this review covers the issue of how this news, which is included in the sample of international media, is made in the specified time period and how these media institutions evaluate the situation. At the end of the study; Supporting the decision to close the pro-Saudi Arabian Al Arabia and Ahram Online; Criticizing the decision to close TRT World and Al Jazeera; while the other remaining organs have implemented a neutral understanding of publishing.

STRUCTURED ABSTRACT

Throughout the history of the world, many governments have resorted to different ways to retain the concepts of power. All the technological developments that have taken place since the first ages have enabled a number of changes in the ways of keeping the power in their hands. Especially with the presence of the printing house, the increasing literacy rate has brought about many developments, which are news reports of the Industrial Revolution at the same time as preparing societies for renaissance and reformation. Increasing information development with the help of steam and electricity has made the importance of media tools even more prominent.

This power, which the rulings have, has also led to the development of a number of materials to keep the administration. Indeed, the media has become one of the most important weapons used in this context. Especially when we look at today's political developments, this power that the media has acquired has carried it to the fourth power after legislation, execution and judiciary. Many political developments in the world have produced different results in different geographies throughout the ages. These include the embargo recently imposed by the Arab League on Qatar and a series of further decisions taken. The embargo imposed on Qatar

Turkish Studies

by many Arab countries, especially Saudi Arabia, Kuwait and the United Arab Emirates, is based on Qatar's business alliance with Iran and helping some terrorist organizations. But there are many different political developments in the background of the incident. As a matter of fact, one of the most prominent elements in the 13-point decision of the Arab League countries is the closure of Qatar-based Al Jazeera channel

The purpose of working in this context is; To elicit the reactions of international media representatives to this decision against the decision of the closure of Al Jazeera and to reveal how the media representatives of the countries watching the anti-Arab and near-united countries are inclined to this issue. Questions on working in this framework; Al Jazeera, BBC, CNN International, Deutsche Welle, Ahram Online, TRT World, Jerusalem Post, Tehran Times and Al Arabia. The media reported that the news of the 13-point embargo date of the Arab League to Qatar on June 23, 2017 and the Arab League countries on July 14, 2017, when they stepped back on the closure of Al Jazeera, "criticizes the decision to close ? ", "How many of the news stories are supporting the decision to close down? " and "How many of the news stories are objective / informative about the decision to close down?".

In this article, which is made in the scope of the mentioned subject, the concepts of hegemony, oppression, censorship and power are given. In the study, firstly the concepts of power and power are examined and their historical developments are mentioned. Afterwards, the concepts of hegemony and propaganda, especially with Gramsci, were examined and evaluated on the axis of power and media. The main reason why these topics are included in the study is to look at the past of media-power concepts and to determine what kind of relationship the authorities have with the media as a result of international pressure.

Content analysis method was used as the method of study. In this context, the above-mentioned questions have been applied to the news of Al Jazeera, BBC, CNN International, Deutsche Welle, Ahram Online, TRT World, Jerusalem Post, Tehran Times and Al Arabia. As a result of the obtained data, it is seen that Saudi Arabia-based Al Arabia and Egypt-based Ahram Online reported an intense propaganda for the closure of Al Jazeera. Qatar-based Al Jazeera has been criticized for its decision to close down from TRT World. The end result is that other media outlets have chosen a more neutral and informative news flow.

The power that governments gain from using media is often in line with politics in their world politics. As a matter of fact, the absolute power obtained in the countries where the monarchy governments are, is strong in the media as well as in many points of management. This power has often played a decisive role in determining the policies of the countries, as well as their relations with other countries. In this study, it appears that the result is similar to the words mentioned above. Saudi Arabia, head of the embargo against Arabs of Qatar, and media representatives of Egypt, are also reflected in the media of repressive policies they have imposed against Al Jazeera. Ahram Online and Al Arabia are often accused of al-Jazeera, and the fact that it would be a correct decision to close is a similar line to the country's policy. On the other hand, Al Jazeera has frequently included concepts such as freedom of the press

Turkish Studies

and human rights in news reports after the decision to close down. In his news, Al Jazeera has often been involved in an agenda against the decision to shut down in the context of media freedom news of many country representatives.

In addition to supportive and dissident policies, a group has shown an impartial approach in their news. Particularly in the news of this group, headed by the media of Europe and America, it is content to convey the developments that have been experienced using an impartial language. This approach is also similar to the politics of the countries. As a result, similar policies are emerging in the country's media representatives' countries. This approach is influenced by the pressure and authoritarian attitudes they have to the media in the country they are dealing with.

Keywords: Al Jazeera, Media Audit, Political Power, Political Communication, Qatar

Giriş

İktidar ve güç kavramı çağlar boyunca beraber anılan önemli iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda her dönemde iktidarlar halka ulaşmada ve güçlerini daha etkin bir şekilde sunmak için belirli aygıtlardan faydalanmışlardır. Bu aygıtların en önemlilerinden biri de medyadır. Medya ile birlikte halka bilgi aktarımı sağlanırken aynı zamanda onları belirli alanlarda yönlendirme çabaları da görülmüştür.

Tüm bu gelişmelerle birlikte medyanın elde ettiği bu güç aynı zamanda medyanın denetim altına alınması ve sansür uygulamalarını gündeme getirmiştir. Nitekim birçok iktidar gücünü pekiştirmek için zaman zaman sansür ve denetim gücüne başvurmak zorunda kalmıştır. Bu yaklaşımlar aynı zamanda iktidarların dünya siyasetine yönelik tutumlarını da yakından etkilemiştir. Özellikle uluslararası politikalarda ülkelerin birbirlerine yönelik tutumlarında medya önemli bir silah olarak kullanılmıştır.

Bu bağlamda ele alınan çalışmada, Arap Birliği ülkelerinin El Cezire'nin kapatılması kararına karşı uluslararası medya temsilcilerinin bu karara ne tür tepkiler verdikleri ve Arap Birliği ülkelerine yakın ve karşıt politika izleyen ülkelerin medya temsilcilerinin bu konuya ne şekilde eğildikleri irdelenecektir. Çalışma kapsamında El Cezire, BBC, CNN International, Deutsche Welle, Ahram Online, TRT World, Jerusalem Post, Tehran Times ve Al Arabia'nın İngilizce yayın yapan web siteleri incelenecektir. İncelenen siteler "Kapatılma Kararını Eleştiren Metinler", "Kapatılma Kararını Destekleyen Metinler" ve "Tarafsız/Bilgilendirici Metinler" kategorilerinde değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Çalışma kapsamında ayrıca El Cezire'nin ekonomi politikası, kuruluş aşaması ve yayın politikası gibi konulara da vurgu yapılacaktır.

1. Kavramsal Çerçeve

1. 1. İktidar (Hegemonya-Güç-Propaganda) Kavramı

Güç veya iktidar olgusu başta insan nesli olmak üzere her canlı organizmanın hayata dair bir "tutunma/tutundurma" eylemidir. Bu tutunma/tutundurma durumu insan ve hayvan cinslerinin kendi aralarında cereyan ettiği gibi; bir o kadar cinsler arası bir mücadele alanı ve tabiata yönelik daha geniş bir alanda tezahür eden bir hâkimiyet mücadelesi niteliğindedir. Güç ve iktidar kavramı özünde daha çok negatif unsurlar taşıyan özelliklere sahiptir. Bunun sebebi ise olgunun içinde barındırdığı baskı, şiddet, cebrilik ve keyfe kederlik gibi algı ve pratiklerin toplum hayatında zamanla

kanıksanması veya bir çaresizlik olarak insanların bunu kabullenmeye zorlanmasıdır. Ontolojik manada iktidar ve güç devşirme mücadelesinin temel dinamiği birer zafiyet unsuru olan ihtiras ve aldatma güdülerinde gizlidir. Zira kutsal kitaplarda da yer aldığı şekliyle Allah'ın insanı yaratma arzusu ve iradesi karşısında şeytanın mevcut iktidarı, konumu, ayrıcalığı ve salahiyetinin gideceği veya el değiştireceği korku veya endişesiyle kendisine göre farklı bir cins olan insanın yaratılma eylemine itiraz edip karşı çıkması bir yandan yaratıcının muktedirliğine karşı bir tutum ve isyan diğer yandan da kendi iktidarını diğer cinslere karşı sağlama alma mücadelesi olarak değerlendirilebilir. Bahsedilen bu örnek, kutsal kitaplarda arada nüanslar olsa da netice itibarı ile tüm metinlerde bir “yasak elma” metaforu üzerinden şeytanın Hz. Havva ile Hz Adem'i kıskançlık ve desise ile kandırıp elmadan yedirmesi sayesinde yoldan çıkarması ve kendine bir hakimiyet alanı elde etmeye çalışması iktidar ve mücadele adına ilk örnekliği teşkil etmesi bakımından kayda değerdir (Tevrat, Yaratılış:3/3,24;İncil,Ezeikel 28:11-19; Kur'an, Bakara:30-121).İktidar ve güç mücadelesinin farklı cinsler arasında (insan ve şeytan) geçen bu örneğinden sonra zikredilen bu iktidar ve güç mücadelesinin insan cinsleri arasındaki durumu ise insanlığın ortaya çıkışı ile başlar ve trajik bir şekilde iki kardeş arasında geçen ilk örnekle dalga dalga günümüze kadar şiddetlenerek devam eder. Diğer bir ifade ile insanlığın ilk atası ve ilk peygamberi olarak kabul edilen Hz. Adem'in iki oğlu Kabil ve Habil arasındaki mücadele ve bunun neticesinde güce endeksli ilk “kan dökme” gerçekliği güç ve iktidar devşirmenin ilk örneğini oluşturmaktadır (Kur'an, Maide Suresi:5-27 ayetler). Hemcinsler arasından yaşanan güç veya hakimiyet kapma mücadelesi sadece insanlar arasından değil aynı zamanda hayvanlar aleminde de farklı versiyonları ile ve kendi usulleriyle devam ede gelen bir süreçtir. Farklı bir hâkimiyet/hegemonya alanı, daha doğru bir ifade ile “yok etme mücadelesi” ise insanların tabiata yönelik olanıdır ki; bu durum netice itibarı ile hem insanlığın yegâne yaşam alanı olan tabiatı hem de buna bağlı olarak insanlığın sonunu getirebilecek büyük bir tehlikeyi barındırmaktadır. Küresel ısınma, savaşlar, kıtlıklar, su debisinin düşmesi, buzulların erimesi hayvan ve bitki nesillerinin azalması bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Güç veya hegemonya kavramı, yönetme, sevk ve idare etme, üstün gelme, baskı kurma, farkındalık sağlama vb alanlarda öne çıkmaktadır. Siyaset bilimi literatüründe daha çok yönetimi ilgilendirdiği için bu kavram çalışmamızda kamu yönetimi bağlamında ve iktidar mücadelesi ekseninde irdelenecektir. Bahsedilen kavramlar tarihi sürece bakıldığında toplumların gelişmişlik ve şuur düzeylerine göre farklılıklar barındırmaktadır. İptidai dönemlerde daha çok zoraki ve sindirme şeklinde cereyan eden bu durum sonraki zaman dilimlerinde genel hatlarıyla rıza ve iknaya dayalı, gönüllü veya konsensüs eksenli şekillenmiştir denilebilir.

İnsanlığın var olma süreciyle birlikte toplumlar uzun süre devam eden avcılık serüveninden sonra yerleşik hayatı benimsemiştir. Bununla birlikte başlayan mülkiyet kavramı toplumları, korunma ve yönetilme güdüsüne itmiştir. Bu bağlamdan hareketle ortaya çıkan iktidar ve güç kavramı ise bahsi geçen bu iki temel güdüye hizmet etmiştir. Türk Dil Kurumu tarafından bir işi yapabilme gücü, erk, kuvvet olarak tanımlanan iktidar kavramı zamanla insanların devlet yönetimini elinde bulundurma ve bu gücü kullanma yetkisine dönüşmüştür (www.tdk.gov.tr, E.T., 27/ 09 / 2017).

Yaşanan her toplumsal olay iktidar kavramında birtakım değişiklikler meydana getirirken aynı zamanda bu kavrama yeni özellikler de kazandırmıştır. Temelde üç farklı biçimden oluşan iktidar, ilk olarak egemenlik kavramına vurgu yapmaktadır. Egemenlik ile kanunlara itaat ve toplumsal refah baz alınırken bu durum beraberinde disiplin kavramını da getirmiştir. Toplumun belirli bir düzen içerisinde yaşaması için oluşturulan kanunlar, halkı disipline ederek ortak yaşam düsturundan ileri gelen hak ve sorumluluklar çerçevesinde şekillendirmiştir. Bunun yanı sıra insanların en önemli ve zorunlu ihtiyaçlarının başında gelen güvenlik kavramı da bu ortak yaşam pratikleri dâhilinde bir üst iradeye tevdi edilerek emin ve kötülüklerden azade yaşamak adına kamu

otoritesinin emrine girmiştir.

İktidarların, güç ve otoritelerini sağlamlaştırmak ve bunu halk nezdinde kabul ettirmek için "güç" kavramından etkin bir şekilde faydalandığı tarihi deneyimlere bakıldığında rahatlıkla görülebilmektedir. Giddens kavramı, bireylerin ya da grupların kendi çıkarlarının ya da düşüncelerinin başkaları tarafından dikkate alınması olarak tarif etmekte ve devamında da başkalarının buna direnmesi durumunda bile bunu sağlayabilme yetisi olarak tanımlamaktadır (Giddens, 2000, s. 361). Güç ve hegemonyanın en bariz şekilde tezahür ettiği alan olan İktidar erklerinde yani "devlet" aygıtında ise bu durum rızaya dayalı anlaşma çerçevesinde ve 'meşru' dairede işleyen bir mekanizma olarak telakki edilmektedir. Bu bağlamda devlet yaklaşımına yönelik farklı bakış açıları bulunmaktadır. Marksist gelenek bu konuda devlet aygıtının açıkça bir baskı aracı olduğunu söylemekte ve işçi sınıfının kapitalist sömürüye boyun eğmesi için oluşturulan bir baskı makinesi olduğunu belirtmektedir (Althusser, 2014, s. 44). Öte yandan devlet, ulus-devlet kavramı bağlamında ele alındığında ise toplumları koruyan ve onların haklarını gözeterek refah düzeylerinin yükselmesini sağlayan bir araç olarak nitelendirilmektedir.

İktidarların var olan güçlerini meşrulaştırmaları ve bunu daha ileri bir düzeye taşımalarında temel olarak iki önemli kaynaktan beslenilmektedir. Bunlardan biri hegemonya diğeri ise propaganda kavramlarıdır.

Hegemonya kavramı günümüzde en çok İtalyan Marksist düşünür Antonio Gramsci ile anılmaktadır. Gramsci öncesinde daha çok bir ulusun diğerine olan üstünlüğü olarak aktarılan hegemonya, Gramsci ile edebiyat, eğitim, sinema, kültür gibi hayatın her noktasıyla ilişkilendirilmeye başlanmıştır (Ives, 2011, s. 18). Özellikle Sanayi Devrimi sonrasında etkili olmaya başlayan kapitalist düzen, toplumlar üzerinde maddi temelli baskıların oluşmasına neden olmuştur. Bununla birlikte toplumsal düzende sevk ve idarenin kolay yapılabilmesi, etkin bir yönetim pratiğinin gerçekleştirilmesi için halkı belirli bir düşünce ve fikriyata inandırma amacı güdülmüştür. Bu nedenle Gramsci, hegemonya kavramının iki temel taşı olduğunu ortaya koyarak bunları rıza ve ikna olarak tanımlamıştır.

Kurucu unsurları rıza ve ikna olan hegemonya, en geniş ve esnek tanımıyla, herhangi bir ulus devlette egemen bir sınıfın ya da yönetici grubun, bütün sınıfların oluşturduğu ulus üzerinde entelektüel bir liderlik kurması anlamına gelir (Bocock, Akt. Özgüden, 2015, s. 56). Hegemonyanın hâkim olduğu toplumlarda genel olarak devlet ideolojisinin halk üzerindeki mutlak hâkimiyeti söz konusudur. Bu yapıda yöneticilerin halka verdikleri her bilgi doğrudan kabul edilir ve herhangi bir şekilde sorgulanamaz. Toplumun bu yapıyı kabulü hegemonik yönetimin başarısı olarak lanse edilirken halk, artan hegemonik baskıyla birlikte kendi çıkarlarından ziyade devletin çıkarlarını düşünmeye başlar.

Gramsci, hegemonya konusunda salt "alt yapı" üzerine inşa edilen klasik Marksist öğretisine reddiye getirerek "üst yapı" diye adlandırılan yeni bir yaklaşımı monte etmiştir. Gramsci'nin hegemonya kavramına bakış açısı devlet aygıtının nasıl işlediğine dair iki yaklaşımı veya tespiti ortaya koymayı amaçladığı görülmektedir. Bunlardan birincisi insanların dünyayı anlama biçimlerinde yaşanan sorunlar, ikincisi ise "üst yapı" olarak ele aldığı ve bu vesile ile devlet gücünün okullar, gazeteler, yayın kuruluşları ve kiliseler gibi geniş bir temaya ulaşmasıdır (Ives, 2011, s. 117). Gramsci burada ilk olarak kapitalist hegemonyanın günlük yaşantımıza olan doğrudan etkilerinden söz ederek kişiselleştiren her düşüncenin siyasallaştırıldığını vurgulamaktadır. Gramsci'nin vurguladığı bir diğer nokta ise yukarıda sözü geçen sosyal kurumlara yönelik rızanın ne şekilde oluşturulacağına yöneliktir. Yazar bu noktada toplum üzerinde özellikle etkin bir baskı ve ikna unsurunun oluşturulması için saydığımız sosyal kurumlara yönelik çalışmaların daha fazla olması gerektiğini savunmaktadır.

Burada dikkat çeken bir diğer nokta, tüm bu baskı ve rıza unsurlarının çoğu zaman halkın farkında olmaksızın gerçekleşmesidir. Nitekim burada özellikle iletişim araçları ile oluşturulan eğlence unsuru, halkın tüm bu gelişmeleri farkında olmadan benimsemesine doğrudan etki yapmaktadır. Althusser'in Haberleşme DİA'sı olarak açıkladığı bu alanda devletin ideolojik aygıtları, toplumun kamu ve özel tüm alanlarında halka doğrudan etki yapmaktadır (Althusser, 2014, s. 51).

İktidarların mevcut güçlerini kullanmada ve pekiştirmede ele aldıkları bir diğer yaklaşım ise propaganda'dır. Propaganda teriminin ilk kez 1622 yılında Roma Katolik kilisesi tarafından kullanıldığı bilinmektedir (Özkan, 2004, s. 191). Bu dönemde artan Protestanlık akımına karşı Katolik kilisesi, halkı propaganda yöntemini kullanarak ikna etmeye çalışmıştır. O dönemde kiliselerin kullandığı bu siyasal güç, zamanla birçok farklı alanda da görünür olmaya başlamıştır. Lasswell, Özellikle 1. Dünya Savaşı döneminde propaganda kavramının savaş içerisindeki ülkeler tarafından aktif olarak kullanıldığına vurgu yapmıştır. Lasswell, buna örnek olarak Alman ordusunun halka, kendi silahlı birliklerinin hiçbir zaman yenilemeyeceğini ve zafer elde edeceğini bir propaganda unsuru olarak sıkça vurgulamak suretiyle aşıladığını ifade etmiştir (Lasswell, 1938, s. 8).

Propaganda temel olarak siyasal güçlerin, toplulukları etki altında tutmak için iknaya yönelik davranışlar bütünü olarak ele alınmaktadır. Çok uzak bir coğrafya olmasının yanı sıra direkt olarak kendisine herhangi bir saldırı veya müdahalenin olmaması düşünüldüğünde ABD'nin dünyayı kana bulayan iki dünya savaşına da iştirak ederek etkin aktör olmasının altındaki temel dinamiklerden biri şüphesiz çağın ve siyasal yönetimlerin en etkin halkla ilişkiler yöntemi olan ve halkı bir bakıma efsunlayan propaganda dayalı siyasal söylemler olmuştur. Bu bağlamda ünlü dil bilimci ve iletişimci Chomsky de propagandayı Amerika Birleşik Devletleri'nin 1. Dünya Savaşı'na giriş serüveni üzerinden temellendirmiştir. Yazar, 1916 yılında "Zafersiz Barış" sloganıyla başkan seçilen Woodrow Wilson'ın "Creel Komisyonu" adıyla kurduğu propaganda komisyonuyla 6 ay gibi bir sürede halkı etki altına aldığını ve Amerika'nın savaşın bir parçası olmasında kullanılan en büyük tekniğin "propaganda" olduğunu ifade etmiştir (Chomsky, 2013, s. 1).

Chomsky bu noktada halk nezdindeki ekonomik kaygıların ve medya kuruluşlarının propaganda modelinin işlemesine doğrudan katkı yaptıklarından söz etmiştir. Konuyla ilgili olarak Chomsky, halkın temel haber kaynaklarını oluşturan büyük hükümet ve şirket bürokrasilerinin halkla ilişkiler faaliyetlerindeki etkisinin çok büyük olduğunu ifade ile Pentagon'un her yıl yüz milyonlarca dolar harcayan halkla ilişkiler servisine sahip olduğunu vurgulamıştır (Herman, Chomsky, 2006, s. 102).

Diğer yandan propagandanın etkin kullanımına yönelik verilebilecek bir diğer çarpıcı örnek ise Hitler'dir. Almanya'yı 2. Dünya Savaşı'na sokarak halkının mutlak desteğini alan Hitler, tarihi seyir içerisinde propagandanın en etkin kullanıcılarından biri olarak tarihe geçmiştir. Hitler, 1930'lu yıllarda öncelikle dönemin en etkin iletişim araçlarından biri olan radyoyu güçlü bir şekilde kullanmıştır. Güçlü bir hitabete sahip olan Hitler, ülkenin dört bir yanına duyurduğu sesi ile Alman halkını söylemleri içinde baskın tonlar taşıyan "dezenformasyon" ve "ajitasyon" yöntemi ile etkisi altına alarak propagandasının başarıya ulaşmasını sağlamıştır.

Hitler'in propagandaya yönelik kullandığı bir diğer alan ise sinema olmuştur. 1934 yılında düzenlenen Nazi Kongresi'nin anlatıldığı 'İradenin Zaferi' adlı filmde Hitler, sürekli alt açılardan çekilerek kusursuz bir fiziki duruş ve karizmatik bir führer edasıyla halkına karşı güçlü bir lider olarak lanse edilmiştir. Filmde dikkat çeken bir diğer nokta ise nizami bir şekilde filme alınan Alman ordusu ve halka verilmek istenen güçlü ordu ve güçlü ulus vurgusu olmuştur. Yine aynı şekilde 1917 Rus Bolşevik Devrimi ve Mussolini İtalyası ve İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin "Soğuk Savaş" yılları çok güçlü propaganda tekniklerinin kullanıldığı dönemler olarak kayda geçmiştir. Diğer

yandan 21.yüzyıl'ın yaşandığı günümüzde ise uluslararası ilişkilerde diplomasi ile birlikte “yumuşak güç” olarak adlandırılan medya, en güçlü propaganda enstrümanı olarak devreye sokulmuştur. Güçlü ve yaygın bir medya ağına sahip bir ülke veya siyasal yönetim hiç kuşkusuz ki uluslararası arenada rakiplerine göre daha avantajlı bir konuma sahiptir. Günümüzde “sıcak savaş” denilen cephe savaşları zaman zaman yaşansa da en güçlü savaşların iletişim alanında yani medya dolayımında yaşanan “enformasyon savaşlarıdır”. ABD başta olmak üzere batı dünyası ulaşmak istedikleri emperyalist bir gayeye veya işgal düşüncesine öncelikle Medya vasıtası ile kitlelerin düşüncelerini ve yönelimlerini sözde “haber ve bilgilendirme” ile “zihin kontrolü” denilen bilinçli ve taktiksel bir yöntemle ulaştıkları aşikâr bir durumdur. Dolayısı ile günümüzde internet teknolojisinin ulaştığı aşama ve kitlelerin bunu tüketme potansiyeli de göz önünde tutulduğunda insanların bahsedilen zihin kontrolüne ne derece maruz kaldıkları kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Sosyal medyanın gelişmesi ve “vatandaş gazeteciliğinin” yaygınlaşması ile birlikte bahsedilen bu “yapılandırılmış ve tahrif edilmiş enformasyon” tehlikesinin boyutunun azaldığı iddia edilse de bu durumun teknolojiyi üreten ve satan güçlerin bu mecraları nasıl sevk ve idare edecekleriyle bire bir bağlantılı bir durumdur. Bir başka ifade ile habere etki etmede, haber üretmede, habere dokunmada ve kısacası sosyal medya ile haberin öznesi konumuna gelen günümüzün insanının bu iletişim platformlarında sanıldığı gibi özgür olmadıklarının kanıtı, menfaatler söz konusu olduğunda bu teknolojiye sahip olanların bu ağlara uygulanan sansür, hesap kapatma, içerik silme, erişimi engelleme gibi değişik yöntemlerle insanların bu özgürlüklerinin kısıtlandığı sık sık karşılaşılan ve sıradanlaşan bir durum halini almıştır.

1.2. Medya Denetimi ve Sansür

Tarihteki ilk örneklerinden bu yana, iletişim araçlarının temelde neyi amaçladığına dair pek çok teori ortaya atılmıştır. Alana katkı sağlayan kuramcılarının bir kısmı, bu araçlara 21. yüzyıl itibarıyla yaygın bir görüşe göre hak ettiğinden daha fazla- ulvi amaçlar yükleyerek onları özgürlüğün ve demokrasinin yılmaz savunucuları olarak lanse ederken; bir diğer kısmı ise meseleyi ekseriyetle tecimsel ilişkiler bağlamında ele alarak üretim ilişkileri yaklaşımına paralel şekilde değerlendirmiştir. Genel olarak bu yaklaşımların öne sürmüş olduğu kavramları da kapsayacak şekilde, medyanın; bilgi verme, ekonomik, siyasi ve kültürel konularda kamuoyu oluşturma, eğlendirme, bilinçlendirme ve yönlendirme amaçlarına hizmet ettiğini söylemek mümkündür. Gerek demokratik gerekse demokratik olmayan toplumlarda -özellikle günümüzde sosyal medya ile beraber geçerliliğini arttırarak sürdüren şekliyle- medya en temel haber kaynağıdır. Yaşanan tüm gelişmelerde halkın olay ve olguları doğrudan gözlemlemesi çoğu kez mümkün olmadığından, halk adına bunları gözlemleyen medya, yeniden kurguladığı bu olay ve olguları halka sunmaktadır (Işık, 2005, s. 116). Medyanın sahip olduğu bu önemli rol, bireylerin salt bilgiye ulaşmaları için mutlak bir gereklilik arz etmektedir. Ancak bu noktada değinilmesi gereken bir diğer önemli mesele ise medyaya atfedilen bu gücün kaynağıdır. Her ne kadar medya, bugün ticari beklentilerle ana çıkış noktası olan ‘halk için haber’ düsturundan uzağa düşse de halktan aldığı yetkiyle icraatları yine halk adına denetlemekle yükümlüdür. Dolayısıyla medyanın gücünün en temel kaynağı; savunucusu olduğu halktır. Fakat günümüzdeki yaygın medya uygulamalarına ve çıktılarına bakıldığında ise tam tersi bir durum söz konusudur. Zira halkın “üçüncü gözü” olma ve demokrasilerde yasama, yürütme ve yargı erkinden sonra halk adına denetim iddiasıyla kendisini dördüncü bir güç olarak konumlandıran medya, varlık nedeni olarak saydığı halk adına değil de daha çok mutlu bir azınlığın iradesine endeksli olduğu ve parayı elinde tutan kesim adına hareket ettiği yadsınamaz bir gerçektir.

Medya, felsefesinde yer aldığı şekliyle ‘denetimden uzak’ bir görüntü çiziyor olması ve kendisine atfedilen bu mutlak gücü nedeniyle tarih boyunca gerek siyasi, gerekse de ekonomik nedenlerle belirli mekanizmalar tarafından kontrol altına alınmak istenmiş ve bu sihirli güçten yararlanılmak istenmiştir. 1880’lerden itibaren ABD’de başlayan basında ticari tekelleşme olgusu, günümüzde dünyaya yayılmış konumdadır (Tokgöz, 2006, s. 33). Bu durum birçok olumsuzluğu da

beraberinde getirmiş ve medya kuruluşlarına sahip şirket yöneticilerinin yatay ve dikey tekelleşmeler gerçekleştirerek sadece medya sektörünü değil, aynı zamanda diğer alanları da domine etmeye çalışmalarıyla sonuçlanmıştır. Böylelikle medya patronlarının siyasi ilişkileri eskisinden daha kuvvetli hale gelmiştir. Bu noktada medya denetimi ve sansür kavramları olağanlaşarak haber merkezlerindeki rutin bir uygulamaya dönüşmüştür.

Yaşanan tüm bu baskı ve sansür mekanizmalarına karşı basın için özgürlük talebinin önemi her geçen gün artış göstermiştir. ABD’de 2. Dünya Savaşı sırasında kurulan Basın Özgürlüğü Komisyonu, bu konuyla ilgili profesyonel çözüm önerileri sunmuştur. Hutchins Komisyonu olarak da anılan komisyonun sunduğu kapsamlı raporda, basının toplumsal rolüne ilişkin birçok madde sayılmıştır. Bunlar genel olarak medyanın doğruları söyleyen ve yalandan uzak duran bir mekanizma olması, toplumu birleştirici bir rol oynaması ve haberlere şeffaf bir şekilde ulaşım sağlanması üzerinedir (Hutchins Komisyonu, 1947, s. 21-29).

Perspektifimizi Türkiye’ye çevirdiğimizde ise basın özgürlüğünün anayasal bir statü kazanmasının, 1876 Anayasası’ndaki “*Matbuat kanun dairesinde serbesttir*” hükmü ile sağlandığı görülmektedir. O tarihten günümüze kadar özgürlüğü uğruna çeşitli sınavlar veren Türk Basınının düzenlendiği mevcut yürürlükteki 5187 sayılı kanunun 3. maddesinde şu ifadelere yer vermektedir: “*Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir. Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlâkının, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilir*” (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5187.pdf>, , E.T., 04/10/2017).

Kanunda öngörüldüğü üzere basın özgürlüğünün varlığı tartışmasız bir gereklilik ve gerçeklik olarak ele alınmıştır. Ancak bu özgürlükte, geri kalan diğer tüm özgürlükler gibi belli başlı durumlarda sınırlandırılabilir. Nitekim kanunda yer alan ifade de öncelikle basın özgürlüğünü düzenlemekte daha sonra ise basın özgürlüğünün kısıtlanabileceği durumları sıralamaktadır. Buna göre kanun; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlâkının, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması gibi durumlarda basın özgürlüğünün sınırlandırılabilmesini öngörmektedir. Çünkü devletin bekası, milli menfaatler, milli ve manevi değerler ve toplumun korunması da düşünceyi açıklama özgürlüğü ve basın özgürlüğü kadar önemlidir (Salihpaşaoğlu, 2007, s. 63). İki özgürlüğün birbiriyle çatışma içinde olduğu durumlarda genellikle başvuru iki yöntemle karşılaşılmaktadır. Bunların ilki; basın özgürlüğü ile kamu otoritesini temsil eden herhangi bir unsurun çatışması, karşı karşıya gelmesi halinde kamu gücünü temsil eden tarafın isteği doğrultusunda basın özgürlüğünün kısıtlanmasıdır (<http://platform24.org/Content/Uploads/Editor/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20Bas%C4%B1n%C3%96zg%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BCn%C3%BCn%20Hukuki%20Zemini-bask%C4%B1.pdf>, E.T., 05.10.2017). Diğeri ise düşünceyi açıklama özgürlüğünün ve onun özel bir türünü oluşturan basın özgürlüğünün, devletin ve toplumun korunması gibi başka değerlerle çatışması durumunda, bu değerlerden herhangi birisini diğerini feda etmek yerine, bunlar arasında bir uzlaşmanın sağlanmasıdır (Salihpaşaoğlu, 2007, s. 63). Kanun, özellikle bu yönüyle eleştirilerin hedefi olmasına karşın, unutulmaması gereken en önemli ilke şüphesiz ki hukukun üstünlüğüdür. Fakat devletin beka sorunu, milli sırlar ve milli menfaatler söz konusu olduğu durumlarda devletin varlığının yanında arazi bir hak olarak değerlendirilebilecek medya özgürlüğü sadece bu bağlamda kısıtlanabilir ve kısıtlanmalıdır da ayrıca. Zira günümüzdeki ana akım medyanın hem ulusal hem uluslararası bağlamda birkaç medya patronunun tekelinde olması ve bu medya patronları için esas olanın halkın ve hedef ülkenin milli menfaatlerinin değil de kendilerinin bağlı oldukları sayıca küçük

fakat etkinlik ve işlerlik bakımından çok güçlü olan oligarşik düzenin menfaatleri geçerli olduğundan tehlikenin büyüklüğü kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan medya patronu olmanın tek kıstasının para olduğu bir dönemde ulusal ve uluslararası medya yatırımlarına her türlü illegal faaliyetlerin içinde yer alan, terörle iltisaklı konumda olan, hedef ülkenin varlığına, birliğine ve dirliğine zarar verme adına yola çıkan bir çok art niyetli para sahibi kişi veya örgütlerin çok güçlü bir medyaya sahip olması durumu veya ihtimali karşısında devletlerin kendilerini koruma adına refleks geliştirmeleri ve savunma mekanizmaları üretmeleri her türlü yasa ve özgürlüğün önünde yer alır. Bu bağlamda yüksek perdeden dile getirilen basın özgürlüğü gibi söylem ve sloganlar da geçersiz bir konuma gelecektir. Bir başka ifade ile devletin veya ülkenin bekasının tehlikeye girdiği bir durumda, ülke zemininin kayma tehlikesi karşısında ve halkın geleceğinin risk altında olduğu bir anda halk adına misyon yüklenmiş bir yapının halka rağmen basın özgürlüğünden söz etmesi önemli kazanımları küçük kazanımlara feda etmek ile eş anlamlı olacaktır. Bu yönde dünya genelinde birçok ülkede siyasal iktidarlar kendilerine göre kamu güvenliği ve toprak bütünlüğü gibi konuların tehlikeye düşmesi durumunda medyaya yönelik çeşitli sert tepkiler üretmişlerdir. Konuya ilişkin verilebilecek en yakın ve güncel örneklerden biri 2015 yılında Almanya'nın Frankfurt kentinde meydana gelen çatışmalardır. Frankfurt'ta Avrupa Merkez Bankası'nın açılışını protesto eden gruba yönelik yapılan müdahaleler ve Alman basınının bu konuyu göz ardı etmesi Avrupa genelinde birçok medya mensubu tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir (<http://www.haber7.com/avrupa/haber/1323335-almanyanin-frankfurt-kentinde-gosteriler.>, E.T., 04/10/2017). Diğer bir örnek ise ABD başkanı Donald Trump'ın bazı medya kuruluşlarına yönelik getirdiği yasaklara ilişkindir. Trump'ın bu uygulaması da daha önce eşi benzeri görülmemiş bir uygulama olmakla suçlanmıştır (<http://www.milliyet.com.tr/trump-in-medya-ambargosuna-dunya-2403644/>, E.T., 04/10/2017).

Şimdiye kadar karşılaşılan örneklerin birçoğu, bir devletin kendi sınırları içerisinde yer alan medya kuruluşuna yönelik gerekli görülen durumlarda gerçekleştirdiği sınırlamalar şeklindeyken 2017 yılının Haziran ayında ise dünya yeni bir durumla muhatap olmuştur. Uluslararası gündemi uzun süre meşgul eden ve 'Katar Krizi' olarak anılan yaptırımlar çerçevesinde Körfez ülkeleri, Katar'a yönelik birtakım yaptırımlar uygulama kararı alınmıştır. Katar'ın teröre destek verdiği düşüncesinden hareketle oluşturulduğu iddia edilen bu ambargoların arasında en dikkat çeken taleplerden biri de Katar merkezli uluslararası medya kuruluşu El Cezire'nin kapatılmasına yönelik olmuştur. Katar hükümetinin finansal desteği ile var olan ve 100'den fazla ülkede 310 milyon haneye ulaşan bu dev haber kanalının (<http://t24.com.tr/haber/katar-krizinin-el-cezire-boyutu,408396>, E.T., 05.10.2017) ambargo maddeleri arasında yer alması medya denetimi ve sansür konusunu uluslararası bir boyuta taşımıştır. Çalışmanın bir sonraki bölümünde öncelikle El Cezire kanalının tarihçesi ve Arap dünyasındaki yeri, daha sonrada ise Katar'a uygulanan ambargonun medya ayağı ele alınacaktır.

2. El Cezire ve Katar Krizi

2.1 El Cezire'nin Tarihçesi

1971 yılında bağımsızlığını ilan eden Katar'da medyaya yönelik çalışmalar 1970 yılında başlamıştır. Bu dönemde ilk olarak Katar TV, 1970'li yıllarda yayına başlamıştır. El Dawri ve Al Kass Spor Kanalları ile süreç devam etmiştir. Katar Haber Ajansı ise körfez bölgesinde haber alanında uzmanlaşmış ilk Arap haber ajansıdır ve Emir tarafından 94 Sayılı Karar ile Mayıs 1975'te kurulmuştur (Koçgündüz, 2011, s. 84).

Katar'da uluslararası alanda geniş bir yayılma süreci yaşayan El Cezire ise 1996 yılında dönemin Katar Emiri tarafından ülkesinin imajını daha sağlıklı bir şekilde tüm dünyaya göstermek amacıyla BBC Arap Servisi'nin de yardımıyla yayın hayatına başlamıştır (Zayani, 2008, s. 208).

Arapça'da "Ada" anlamına gelen "El Cezire" kavramı, "yarımada" kelimesiyle yakından bağlantılıdır ve hatta onu çağrıştırmaktadır (Zayani, 2006, s. 18).

1996 yılında yayına başlamasının ardından hızla gelişen El Cezire televizyonu, İngilizce yayın yapan resmi hesabında kendisini "1996 yılında kurulan El Cezire, Arap dünyasında yayın hayatına başlayan ilk bağımsız haber kanalıdır ve kendisini kapsamlı haber ve canlı yayın tartışmalarını sağlamaya adanmıştır" şeklinde tanımlanmaktadır. Günümüzde dünya çapında 70 bürosu bulunan El Cezire, 60'dan fazla ülkede 3000'in üzerinde personel ile çalışarak küresel bir haber ağına sahiptir (<http://www.aljazeera.com/aboutus/> E.T., 13.10.2017).

2.2 El Cezire'nin Ekonomi Politikası ve Yayın Politikası

El Cezire yayın hayatına başladığında Arap dünyasındaki birçok yeniliği de beraberinde getirmiş oldu. Tek kişi yönetiminin hâkim olduğu Arap dünyasındaki yönetim biçimine ters bir yapıda kurulan El Cezire, kendisine temel olarak insan hakları ve özgürlüklerine yönelik bir yayın anlayışı çizgisinde olduğunu ifade etmiştir. Konuyla ilgili Mısırlı gazeteci Fahmy Howeidı'nın söyledikleri şu sözler aslında El Cezire'nin yayın anlayışına yönelik önemli ip uçları vermektedir: "El Cezire'den önce sıkıntıyı gidermek ve boş zamanlarımızı değerlendirmek için Arap kanallarında yayınlanan eğlence yahut spor programları izlerdim. Yaşanan önemli olayları ise haber bültenlerinden ve genellikle ABD ve İngiltere menşeli Batı kaynaklı haber kanallarından takip ederdim. Hayatımda hiçbir zaman herhangi bir Arap kanalında bu kadar doğal bir yapı bulabileceğimi tahmin etmemiştim" (Seib, 2008, s. 19-20).

Howeidı'nın de belirttiği gibi El Cezire ilk olarak Arap dünyasına yeni bir bakış açısı ve yayıncılık anlayışı getirmiştir. Katar yönetimi tarafından hem finansal hem de siyasal olarak korunan El Cezire, bu anlayış doğrultusunda dünyanın birçok noktasından canlı bağlantılar yapan, programlarında sürekli tartışmalara yer veren ve Arap dünyasının suskunluğunu ve pasif imajını yaptığı yayınlarla yıkmaya çalışan bir politika gütmüştür. Bununla birlikte El Cezire, kendisini "Arap dünyasının ifade özgürlüğü cenneti" konumuna getirmiş ve insanların kanala olan yönelimi Arap dünyasında her geçen gün artmıştır.

El Cezire'yi yayıncılığında farklı kılan bir diğer özellik ise Arap dünyasındaki farklı muhalif seslere sözcülük ederek programlarında yer vermiş olmasıdır. Muhaliflerin bu haklarını adeta kurumsallaştıran El Cezire, böylece Arap dünyasında otoriteleri sorgulayan ve eleştiren bir figür haline gelmiştir. El Cezire ayrıca Arap yönetimlerinin istismarlarının sergilenmesine ve bölgedeki demokratik olmayan ve otokratik yönetim sistemlerine karşı yaygın bir uyanışa çıkış yolu gösterilmesine öncülük etmiştir (Zayani, 2006, s. 13). Ele alınan bu farklı yaklaşım, insanların kanala olan düşkünlüğünü her geçen gün daha ileriye taşımıştır. Kahire'de 2004-2005 yılları arasında yapılan bir ankette televizyon kullanıcılarının yüzde 46'sının uydu kullandığını ve bu yüzde 46'lık kesimin yüzde 88'inin ise El Cezire izlediğini ortaya koymuştur (Seib, 2008, s. 20).

El Cezire'nin böylesine hızlı bir şekilde gelişmesinde şüphesiz ki ekonomik gücün etkisi büyüktür. Katar Emiri Şeyh Hamed es-Sani tarafından, 1995 yılında kanalın kurulması için kararname imzalanmış ve El Cezire, yıllık 30 milyon dolar bütçe ile finanse edilmiştir (Zayani, 2006, s. 25). Elde ettiği bu ticari destek ile yayın hayatına başlayan El Cezire kısa süre içerisinde büyük yol kat etmiştir. Arap dünyasında genellikle yönetimler tarafından desteklenen televizyon kanalları belirli noktalardan sonra Arap yönetimlerinin çok fazla tekeline girmeye ve adeta sözcüleri olmaya başlamıştır. Bu bağlamda birçok Arap kanalı yayın politikalarında ülkelerinin tutumlarıyla paralel çizgilerde ilerlemişlerdir. El Cezire, bu bağlamda diğer ülkelere yönelik yayınlarında diğer kanallara oranla daha sert tutumlar sergilemiştir. Nitekim El Cezire'nin muhabirlerine bazı Arap ülkeleri tarafından getirilen yasaklamalar, vize ambargosu ve kanalı bazen çok net olarak eleştiren resmi açıklamalar bunların bir parçası olmuştur (Yıldız, 2012, s. 193).

El Cezire'nin bir medya kuruluşu olarak dış ülkelere yönelik bu eleştirel tutumu, Katar'ın iç işlerine yönelik politikalarının ele alınmasında ise aynı etkiyi gösterememiştir. Editöryal bağımsızlığı olan özerk bir kanal statüsünde kurulmasına rağmen El Cezire günümüzde Katar hanedanının bir üyesi olan Şeyh Hamid Bin Samir es-Sani'nin başkanlığını yaptığı bir yönetim kurulu tarafından yönetilmektedir (Zayani, 2006, s. 29). Bu nedenle El Cezire'nin bağımsızlığı ve yapılan yayınlarına nerede müdahale edildiğine yönelik gelişmeler soru işareti olarak karşımıza çıkmaya devam etmektedir.

2.3 Arap Birliği Ülkelerinin El Cezire'ye Yönelik Baskıcı Tutumu

Arap Birliği ülkelerinin Katar'a yönelik uyguladıkları ambargo ve baskıcı tutumlar, 2017 yılının Haziran ayında görünür olmaya başlamıştır. 23 Haziran tarihinde Suudi Arabistan'ın başını çektiği Arap Birliği ülkeleri, birtakım sebepler ortaya atarak Katar'a 13 maddelik bir talep listesi sunarak 10 günlük bir süre tanımışlardır. Katar'a sunulan 13 maddelik talepte:

- İran'la diplomatik, askeri, ve ticari ilişkilerin kesilmesi,
- Müslüman Kardeşler, DEAŞ, El Kaide ve Lübnan Hizbullah'ı gibi organizasyonlarla ilişkilerin kesilmesi ve bu yapıların resmi olarak "terörist" ilan edilmesi,
- El Cezire ve bağlantılı istasyonlarının kapatılması,
- Arabi21, Rassd, Al Arabiya Al-Jadeed ve Middle East Eye da dahil olmak üzere direk veya dolaylı yoldan Katar fonlu olan medya kuruluşlarının kapatılması,
- Türkiye'nin Katar'daki askeri varlığının iptal edilmesi,
- Suudi Arabistan, BAE, Mısır, Bahreyn, ABD, Kanada ve diğer ülkeler tarafından terörist olarak görülen kişiler, gruplar ve organizasyonlara her türlü yardımın kesilmesi,
- Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Bahreyn tarafından aranan teröristlerin teslim edilmesi ve mal varlıklarının dondurulması,
- Başka ülkelerin içişlerine karışılmaması, Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Bahreyn vatandaşlarına Katar vatandaşlığı verilmemesi. Katar vatandaşlığı bulunanların kendi ülkelerinin yasalarını ihlal etmeleri durumunda pasaportlarının iptal edilmesi,
- Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Bahreyn'deki muhalif gruplarla tüm ilişkilerin kesilmesi,
- Katar'ın politikaları nedeniyle son yıllarda yaşanan can ve mal kayıpları için tazminat ödemesi,
- Askeri, politik, sosyal ve ekonomik olarak diğer Körfez ve Arap ülkeleriyle 2014'te Suudi Arabistan'da belirlenen çizgiye gelinmesi,
- Tüm taleplerin Katar'a ulaştıktan sonra 10 gün içerisinde kabul edilmemesi halinde talep listesinin geçersiz olacağı ve bu dokümanın, Katar'ın talepleri kabul etmemesi durumunda

ülkelerin ne yapacağının açıklanmaması.

- Taleplerin kabulünden sonra ilk yıl için aylık denetimlere razı olunması, ikinci yılda her çeyrekte, takip eden 10 yılda ise yıllık denetimlerin kabul edilmesi, (<http://www.haberturk.com/dunya/haber/1540368-korfez-ulkelerinden-katar-a-13-maddelik-talep-listesi-ve-10-gun-sure> , E.T., 21.10.2017) gibi maddeler yer almıştır.

Ele alınan maddelerin temelde bir takım ekonomik ve siyasi yaptırımlar taşıdığı dikkat çekmektedir. Özellikle Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Bahreyn dörtgeninde dönen bu kapsamlı maddeler ışığında Katar'ın bir takım siyasi örgütlerin faaliyetlerine son vermesi ve ağır ekonomik yaptırımları kabul etmesi beklenmiştir. Yaşanan krizin temelleri ise daha önce bir tarihe işaret etmektedir. Özellikle Katar Emiri Şeyh Tamim Bin Hamid es-Sani'nin askeri okul mezuniyet töreninde İran ile Körfez ülkeleri arasında artan gerilimi eleştirmesi, Hizbullah ve Hamas'a karşı anlayış gösterilmesi ve ABD Başkanı Donald Trump'ın Beyaz Saray'da uzun süre kalamayacağına yönelik açıklamalar yapması gerilimin fitilini ateşlemiştir (<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40159120> E.T., 21.10.2017).

Arap Birliği ülkeleri ise Katar'a karşı sert bir tavır takınmaktan hiçbir zaman geri durmamışlardır. Nitekim BAE'li bir üst düzey yönetici, yaptığı açıklamada El Cezire'nin bombalanması gerektiğini bile ifade etmiştir (<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/522926.aspx> E.T. 02.12.2017).

BBC Arapça'dan Emir Rawash'a göreyse Katar Krizi, 4 temel madde üzerinde toplanmaktadır. Bunlar Müslüman Kardeşler, İran'la Yakınlaşma, Libya Krizi ve Medya Bombardımanıdır (<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40176025> E.T., 22.10.2017). Katar'a sunulan ambargo maddelerinde birçok siyasi ve ekonomik yaptırımın yer alması dikkat çekerken bununla birlikte medya kuruluşlarına yapılan sansürler de büyük yankı uyandırmıştır. Özellikle El Cezire'nin kapatılmak istenmesi, tüm dünya kamuoyu tarafından dikkatle takip edilmiştir. Dünya kamuoyunda oluşan tepkiler ve basın özgürlüğüne yapılan vurgular sonrasında Arap Birliği ülkeleri 14 Temmuz 2017 tarihinde aldıkları karara ilişkin geri adım atarak "El-Cezire'nin kapatılması yerine köklü değişiklikler ve yeniden yapılandırma fikrini desteklediklerini" açıklamışlardır (<http://www.milliyet.com.tr/geri-vites-4-arap-ulkesi-o-ekonomi-2484752/> E.T., 07.11.2017).

2.4 Araştırmanın Amacı

Medya, geride bıraktığımız birçok dönemde erkler tarafından önemli bir güç olarak kullanılmıştır. Ele alınan bu çalışmanın amacı, El Cezire örneği üzerinden incelenen kavramlar ışığında, Arap Birliği ülkelerinin medya temsilcilerinin El Cezire'nin kapatılması kararına karşın ne tür tepkiler verdikleri ve Arap Birliği ülkelerine yakın ve karşıt politika izleyen ülkelerin medya temsilcilerinin bu konuya ne şekilde eğildiklerini ortaya çıkarmaktır.

2.5 Araştırmanın Yöntemi

Yapılan çalışmada Doküman İncelemesi ve İçerik Analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman İncelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım, Şimşek, 2016, s. 189). İçerik Analizinde ise temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşabilmektir (Yıldırım, Şimşek, 2016, s. 242).

Ele alınan bu çalışmada CNN International (ABD), BBC (İngiltere), El Cezire (Katar), DeutscheWelle (Almanya), Ahram Online (Mısır), Trt World (Türkiye), Jerusalem Post (İsrail), Tehran Times (İran), Al Arabia'nın (Suudi Arabistan) İngilizce yayın yapan haber siteleri incelenmiştir. İnceleme kapsamında sitelerin arama kutularına "Qatar" yazılarak çıkan sonuçlar

üzerinden El Cezire incelemesi yapılmıştır.

2.6 Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın zaman sınırlılığını Arap Birliği'nin Katar'a yönelik sunduğu 13 maddelik ambargonun tarihi olan 23 Haziran 2017 ile Arap Birliği ülkelerinin El Cezire'nin kapatılmasına konusunda geri adım attıkları tarih olan 14 Temmuz 2017 arasındaki dönem oluşturmaktadır. Bununla birlikte kullanılan mecra olarak sınırlılık, CNN International, BBC, El Cezire, DeutscheWelle, Ahram Online, Trt World, Jerusalem Post, Tehran Times, Al Arabia'dır. Ayrıca ele alınan medya mecralarında yalnızca haber kategorileri değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.7 Araştırmanın Soruları

Araştırmanın soruları ise şu şekilde oluşturulmuştur:

Yapılan haberlerin kaç tanesi kapatılma kararını eleştiren niteliktedir?

Yapılan haberlerin kaç tanesi kapatılma kararını destekleyen niteliktedir?

Yapılan haberlerin kaç tanesi kapatılma kararına ilişkin tarafsız/bilgilendirici niteliktedir?

2.6 Bulgular ve Değerlendirme

Çalışma kapsamında ele alınan CNN International haber kanalında, belirlenen tarih aralığında 35 haber yapmıştır. CNN International'ın yaptığı haberlerden 18 tanesi El Cezire'nin kapatılmasına yönelik haberlerden oluşmaktadır. CNN International, bu haberlerin tümünde tarafsız bir dil ile olayların aktarılmasını tercih etmiştir. CNN International'ın haberlerine örnek olarak verilebilecek bir metinde, " El Cezire'nin kapatılması ve Katar Konuşuldu, Talep Listesinde İran ile İlişkilerin Azaltılması Talebi Var" başlığı yer almıştır. Haberde, "*Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Mısır, El-Cezire haber ağını kapatma talebinin de yer aldığı bir liste gönderdi ve ülkeye talepleri yerine getirmek için 10 gün süre verdi. Katar Haber Ajansı'nın aktardığı habere göre, Katar Ulusal İnsan Hakları Komitesi, bazı taleplerin uluslararası insan hakları sözleşmelerini ihlal ettiğini söyledi. Komite, El Cezire'nin kapatılmasının, vatandaşlık hakları hakkında kaygılar oluşturduğunu ifade etti*" ibareleri yer almıştır (<http://edition.cnn.com/2017/06/23/middleeast/gulf-nations-qatar-demands/index.html> E.T. 23.11.2017)

CNN International, haberlerinde genellikle yalın ve tarafsız bir dil seçerek, tarafsız ve bilgilendirici metinleri tercih etmiştir.

Tablo 1. CNN International'ın İngilizce Haber Sayfasında El Cezire'nin Kapatılmasına Yönelik Haberlerin Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kapatılma Kararını Eleştiren Metinler	0	%0
Kapatılma Kararını Destekleyen Metinler	0	%0
Tarafsız/Bilgilendirici Metinler	18	%100
Toplam	18	100,0

Belirlenen tarih aralığında BBC, 11 haber yapmıştır. 11 haberden 10 tanesi, El Cezire'nin kapatılmasına yönelik haberlerden oluşmaktadır. BBC'nin yaptığı 10 haberde de tarafsız ve bilgilendirici bir dil kullanılmıştır. Konuya ilişkin örnek olarak verilebilecek bir metinde, "*Katar Krizi: Suudi Arabistan Kısıtlamaların Sürdüğünü Söylüyor*" başlığını kullanmıştır. Haberde, "*Blok, Katar'dan El Cezire'nin kapatılması, İran'la olan bağların bitirilmesi, Körfez İşbirliği Konseyi ile uyumlu bir çalışma içerisine girmek gibi talepler istemektedir*" ifadesi yer almaktadır (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-40510508> E.T. 24.11.2017).

Tablo 2. BBC'nin İngilizce Haber Sayfasında El Cezire'nin Kapatılmasına Yönelik Haberlerin Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kapatılma Kararını Eleştiren Metinler	0	%0
Kapatılma Kararını Destekleyen Metinler	0	%0
Tarafsız/Bilgilendirici Metinler	10	%100
Toplam	10	100,0

Alman DeutscheWelle kanalı, belirlenen süre içerisinde 36 haber yapmıştır. Haberlerden 18 tanesi, El Cezire'nin kapatılması kararına yönelik olarak yer almıştır. DeutscheWelle de BBC ve CNN International gibi tarafsız ve yalın bir dil tercih ederek haberlerinde bilgilendirici bir dil tercih etmiştir. Konuya ilişkin örnek olarak verilebilecek bir metinde, "*El Cezire: Görevde Bir Popüler Yayıncı*" başlığı atılmıştır. Haberde ayrıca, "*El Cezire suçlamaları reddetmektedir. El Cezire yöneticilerinden Giles Trendle, El Cezire'nin gazetecilik yapmaya devam edeceğini ifade ederek herhangi bir ideolojiden yana olmadıklarını belirtti*" sözlerine yer vermektedir. Haberdan de anlaşılacağı üzere Deutsche Welle, olayları tarafsız bir şekilde aktarma yolunu tercih etmeye çalışmıştır (<http://www.dw.com/en/al-jazeera-a-popular-broadcaster-on-a-mission/a-39425431> E.T. 25.11.2017).

Tablo 3. Deutsche Welle'nin İngilizce Haber Sayfasında El Cezire'nin Kapatılmasına Yönelik Haberlerin Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kapatılma Kararını Eleştiren Metinler	0	%0
Kapatılma Kararını Destekleyen Metinler	0	%0
Tarafsız/Bilgilendirici Metinler	8	%100
Toplam	8	100,0

İngilizce yayın yapan TRT World kanalı, belirlenen süre aralığında 50 haber yapmıştır. Bu haberlerden 28 tanesi El Cezire'nin kapatılmasına yöneliktir. TRT World, haberlerin 8 tanesinde kararı eleştiren metinlere yer vermiştir. Örnek olarak verilebilecek bir haberde, "*El Cezire, Körfez Krizinde Ateş Arasında Kaldı*" başlığına yer vermiştir. Haberde, "*Körfez krizi başladığından beri El Cezire insanların fikirlerini değiştirmekle suçlanıyor. Kanallın gazeteciliği ve İngilizce web sayfası saldırıya uğruyor. Arap devletleri ayrıca Katar'dan Türk üssünün kapatılmasını ve İran'la olan bağların kesilmesini de talep ediyor*" cümlelerine yer verilmektedir (<https://www.trtworld.com/mea/al-jazeera-caught-in-crossfire-of-gulf-crisis-8424> E.T. 26.11.2017).

Tarafsız bir dille aktarılan bir haberde ise, "*Birleşmiş Milletler, dört Arap devletini El-Cezire televizyonunu kapatmaya zorlamaktan dolayı eleştirdi. Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Mısır ise, Doha'ya devlet tarafından finanse edilen El-Cezire'yi kapatmak da dahil olmak üzere 13 talep listesi gönderdi.*" ifadelerine yer vermiştir (<https://www.trtworld.com/mea/qatar-crisis-latest-developments-8305> E.T. 26.11.2017).

Tablo 4. TRT World'ün İngilizce Haber Sayfasında El Cezire'nin Kapatılmasına Yönelik Haberlerin Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kapatılma Kararını Eleştiren Metinler	8	%30
Kapatılma Kararını Destekleyen Metinler	0	0
Tarafsız/Bilgilendirici Metinler	20	%70
Toplam	28	100,0

İsrail'de yayın yapan Jerusalem Post gazetesi, belirlenen süre aralığında 74 haber yapmıştır. Haberlerden 30 tanesi El Cezire'nin kapatılmasına yöneliktir. Jerusalem Post'un haberlerinden 2 tanesi kapatılma kararının eleştirilmesi, 28 tanesi ise tarafsız/bilgilendirici haberlerden oluşmaktadır. Kapatılma kararına yönelik tarafsız bilgilendirici metine örnek olarak, "*El Cezire, Arap Devletleri'nin Kapatma Kararına Karşılık Verdi*" başlığı verilebilir. Haberde, "*Katar, 4 Arap ülkesinin kapatılma kararına karşı ifade özgürlüğünden vazgeçmeyeceklerini ifade etti. Açıklamada El Cezire'nin haberlerine saygı duyulması gerektiği belirtildi*" ifadeleri yer almıştır (<http://www.jpost.com/Breaking-News/Qatars-Al-Jazeera-hits-back-at-Arab-states-attempt-to-close-it-down-497745> E.T. 27.11.2017).

Kararı eleştiren haberlere örnek olarak ise, "*Arapça Öğretilmesi El Cezire'ye Mesajlarını İletmek İçin Fırsat Sunuyor*" başlığı yer almaktadır. Haberde, "*El Cezire, Arap dünyasına yeni bir pencere açmaktadır. Dünyanın birçok noktasından haberler sunan El Cezire'nin kapatılması durumunda El Cezire'nin sitesini Arapçayı öğrenmek için kullanan medya öğrencileri bu karardan etkilenecektir*" ifadeleri yer almaktadır (<http://www.jpost.com/Middle-East/Teaching-Arabic-offers-chance-for-Al-Jazeera-to-spread-its-message-498089> E.T. 27.11.2017).

Tablo 5. Jerusalem Post'un İngilizce Haber Sayfasında El Cezire'nin Kapatılmasına Yönelik Haberlerin Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kapatılma Kararını Eleştiren Metinler	2	%6,6
Kapatılma Kararını Destekleyen Metinler	0	%0
Tarafsız/Bilgilendirici Metinler	28	%92,4
Toplam	30	100,0

İran'da yayın yapan Tehran Times, belirlenen tarih aralığında 36 haber yayınlamıştır. Haberlerden 4 tanesi El Cezire'nin kapatılmasına ilişkin haberlerden oluşmaktadır. Haberlerden 3 tanesi kapatılma kararını eleştiren 1 tanesi ise bilgilendirici metinlerdir. Eleştirel metinlere örnek

olarak, "Katar'a Zorbalık ve Küçültme" başlığıyla yer almıştır. Haberde, "Suudi Arabistan, ekonomik, kültürel ve diplomatik olarak çok başarılı bir şekilde ortaya çıkan Katar'a karşı kıskanç tavır sergilemektedir. El-Cezire'yi kapatma talebi, basın özgürlüğüne tahammül edemeyen mutlak bir monarşi olan Suudi Arabistan'ın El-Cezire'nin boğazındaki bir kemik olduğunu gösteriyor" ifadelerine yer vermiştir (<http://www.tehrantimes.com/news/414789/Bullying-and-humiliating-little-Qatar> E.T. 28.11.2017).

Tarafsız bir dille verilen habere örnek olarak ise, "Uzmanlar: Muhammed bin Salman'ın Terfisi El-Suud Kabilesi İçindeki Ahengin Sonu" başlığıyla yer vermiştir. Haberde ise, "Salman, Katar'a karşı El Cezire'nin kapatılması ve diğer alanlarda uyarılar vermektedir" ifadesine yer vermiştir (<http://www.tehrantimes.com/news/414571/Mohammed-bin-Salman-s-promotion-is-end-of-harmony-within-al-Saud> E.T. 28.11.2017).

Tablo 6. Tehran Times'ın İngilizce Haber Sayfasında El Cezire'nin Kapatılmasına Yönelik Haberlerin Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kapatılma Kararını Eleştiren Metinler	3	%75
Kapatılma Kararını Destekleyen Metinler	0	0
Tarafsız/Bilgilendirici Metinler	1	%25
Toplam	4	100,0

Al Arabia ise belirlenen süre içerisinde 167 habere imza atmıştır. Bu haberlerden 25 tanesi El Cezire'nin kapatılmasına yönelik haberlerden oluşmaktadır. Haberlerden 15 tanesi kapatılma kararını destekleyen, 10 tanesi ise tarafsız bilgilendirici haberlerden oluşmaktadır. Al Arabia'nın kararı destekleyen haberlerine örnek olarak, "El-Cezire İle Katar'ın Desteklediği İslamcı Birlikler Arasındaki Bağlantıların Ardında Neler Var?" başlığı verilebilir. Haberde, "El Cezire, yaptığı bir haberde Nusra Cephesi'nin önde gelen teröristlerinden biri olan Ebu Mariah El-Qahtani'yi organize cihadizmde ılımlı' olarak değiştirdi. Ayrıca Atiyyatullah el-Libi'yi ılımlı cihadın kurucusu' olarak adlandırdı" metnine yer verilmiştir (<https://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2017/06/23/What-is-behind-the-links-between-Al-Jazeera-and-Islamist-unions-backed-by-Qatar.html> E.T. 29.11.2017).

Tarafsız bilgilendirici haberlere örnek olarak ise, "Arap taleplerini reddetmesi halinde Katar, GCC'de askıya alınacak mı?" başlığıyla verilmiştir. Haberde, "Arap Birliği ülkeleri Katar'a 13 talep gönderdi. Bu talepler arasında Doha'nın Müslüman Kardeşler'e desteğe son vermesi, yayın kuruluşunu El-Cezire kapatılması, İran'la diplomatik ilişkileri azaltması ve Türk askeri üssünün kapatılması yer alıyor" ifadeleri verilmiştir (<https://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2017/07/05/After-Doha-s-response-will-Qatar-be-suspended-from-the-GCC-.html> E.T. 29.11.2017).

Tablo 7. Al Arabia'nın İngilizce Haber Sayfasında El Cezire'nin Kapatılmasına Yönelik Haberlerin Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kapatılma Kararını Eleştiren Metinler	0	%0
Kapatılma Kararını Destekleyen Metinler	15	%60
Tarafsız/Bilgilendirici Metinler	10	%40
Toplam	25	100,0

Mısır'da yayın yapan Ahram Online, belirlenen tarihte 55 haber yapmıştır. Bu haberlerden 9 tanesi El Cezire'nin kapatılmasına yöneliktir. 9 haberden 6 tanesi kapatılma kararını destekleyen, 3 tanesi ise tarafsız bilgilendirici haberlerden oluşmaktadır. Destekleyen metinlere örnek olarak, "Katar'daki Körfez eleştirmenleri, El Cezire'yi aşırılık yanlıları için bir platform ve olaylarında bir müdahale aracı olmakla suçluyor" ifadelerine yer vermiştir (<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/272887/World/Region/Gulf-deadline-to-resolve-Qatar-rift-approaches.aspx> E.T. 30.11.2017).

Tarafsız haberlere örnek olarak ise, "Suudi Arabistan, Mısır, Bahreyn ve BAE Katar'a 13 maddelik liste sundu. Listede, El Cezire televizyon şebekesinin kapatılması, İran'la bağların koparılması, bir Türk üssünün kapatılması ve tazminat ödenmesi yer alıyor" ifadeleri verilmiştir (<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/271531/World/Region/UAEs-Gargash-says-alternative-to-Qatar-demands-is.aspx> E.T. 30.11.2017).

Tablo 8. Ahram Online'ın İngilizce Haber Sayfasında El Cezire'nin Kapatılmasına Yönelik Haberlerin Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kapatılma Kararını Eleştiren Metinler	0	%0
Kapatılma Kararını Destekleyen Metinler	6	%66,6
Tarafsız/Bilgilendirici Metinler	3	%33,3
Toplam	9	100,0

Diğer yandan olayın nesnesi konumunda olan El Cezire'nin haber sitesinde ise belirlenen tarih aralığında 96 haber yapılmıştır. Bu haberlerden 19'u El Cezire'nin kapatılma kararına yönelik haberlerden oluşmaktadır. Haberlerden 17 tanesi kararı eleştiren, 2 tanesi ise bilgilendirici metinlerden oluşmaktadır. El Cezire'nin Eleştirel olarak yorumlanabilecek şu haberde, "Ulusal insan Hakları Komisyonu: Katar'a Uygulanan Ambargo İnsan Hakları İhlalidir" başlığı atılmıştır. Haberde basın özgürlüğünün önemine vurgu yapılarak "El Cezire'nin kapatılması ifade özgürlüğü ve gazetecilerin korunması gibi konuların ihlalidir ve bu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'ne aykırıdır" ifadesi yer almıştır (<http://www.aljazeera.com/news/2017/06/ultimatum-qatar-violation-human-rights-nhrc-170623215645625.html> E.T., 07.11.2017).

Konuya ilişkin bir başka haberde ise, "*Medya Grubu Kapatma Çağrısı Sonrası El Cezire'ye Destek Çıktı*" başlığı yer almıştır. Haberde, "*80'den fazla medya şirketini temsil eden Digital Content Next, , Suudi liderliğindeki El Cezire'nin kapatılmasına yönelik karar sonrası El Cezire'ye destek verdiğini ifade etti. Açıklamada medya kuruluşlarının ve gazetecilerin bağımsızlıklarının korunması hayati önem taşımaktadır. Gazetecileri susturmaya çalışmak ve haber kuruluşlarını pazarlık olarak kullanmak özgürlük kavramına hakaret demektir*" ifadesi yer almıştır (<http://www.aljazeera.com/news/2017/06/media-group-backs-al-jazeera-closure-calls-170627085328202.html> E.T., 08.11.2017).

Tarafsız/Bilgilendirici haberlere örnek olarak, "*BAE elçisi: Körfez ülkeleri Katar'a yeni yaptırımlarını değerlendiriyor*" başlığı verilebilir. Haberde, "*Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Mısır, 5 Haziran'da Katar ile diplomatik ilişkileri keserek ülkeyi "terörizmi" desteklemekle suçladı.Katar iddiaları defalarca reddetmiş olsa da, dört ülke de talepleri konusunda herhangi bir delil sunmadı.BAE elçisi ise yaptığı açıklamada basın özgürlüğüne karşı olmadıklarını sadece söylenenlere karşı sorumluluk alınması gerektiğini ifade etti*" cümlelerine yer verilmiştir (<http://www.aljazeera.com/news/2017/06/uae-envoy-gulf-states-qatar-sanctions-170628055021735.html> E.T., 10.11.2017).

Tablo 9. El Cezire'nin İngilizce Haber Sayfasında El Cezire'nin Kapatılmasına Yönelik Haberlerin Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kapatılma Kararını Eleştiren Metinler	17	%89,46
Kapatılma Kararını Destekleyen Metinler	0	%0
Tarafsız/Bilgilendirici Metinler	2	%10,54
Toplam	19	100,0

Tablo 10. Değerlendirilen Tüm Medya Organlarının El Cezire'nin Kapatılmasına Yönelik Haber Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kapatılma Kararını Eleştiren Metinler	30	%19,8
Kapatılma Kararını Destekleyen Metinler	21	%13,9
Tarafsız/Bilgilendirici Metinler	100	%66,2
Toplam	151	100,0

Sonuç

İktidar kavramı var olduğu günden itibaren güç ve hegemonya kavramlarını birlikte sürüklemiştir. Bu bağlamda her iktidar, çeşitli iletişim araçlarını kullanarak toplumlar üzerinde belirli etkiler bırakma amacı gütmüştür. Ele alınan çalışmada Katar'a yönelik uygulanan ambargolar neticesinde El Cezire'nin kapatılması yönündeki karar, iletişim araçlarına yönelik yapılan baskının açık bir örneği olarak göze çarpmaktadır.

Yapılan çalışmada BBC, CNN International ve Deutsche Welle'nin diğer mecralara oranla daha fazla sayıda tarafsız/bilgilendirici haberlere yer verdiği görülmüştür. Bununla birlikte özellikle Al Arabia ve Ahram Online'in politikaları ise Suudi Arabistan ve Mısır'ın Katar'a yönelik sert tutumlarıyla doğru orantılı bir düzlemde yer almıştır. Mısır'ın ülke ve politika olarak Katar'ın karşısında, Arap Birliği'nin yanında yer alması ve bu platformda önemli aktör olması hasebiyle her iki medya kuruluşu da haberlerinde El Cezire'nin kapatılmasını birçok haklı sebebe dayandırmaya çalıştığı saptanmıştır.

Bu noktada Tehran Times ve TRT World'ün tutumları da dikkat çekicidir. Özellikle Tehran Times, haberlerinin bir bölümünde Arap ülkelerinin tutumunu son derece sert bir şekilde eleştirerek kararın yanlışlığını sorgulamıştır. Yine aynı şekilde TRT World'ün de Katar'a uygulanan ambargonun haksızlığını dillendiren genel yaklaşımını, Türkiye'nin bu krizde Katar yanında saf tutması ile yakından ilintilendirilebilir. Benzer şekilde Tehran Times'in Katar krizindeki tutumu Katar yanında yer alan İran'ın resmi politikalarıyla bağdaştığını söylemek mümkündür.

El Cezire ise haberlerinde doğal olarak alınan kararın yanlışlığına vurgu yapmıştır. Konuya çok fazla yönelen El Cezire, özellikle dünyanın birçok ülkesinden tepki haberleri derlemeleri yaparak basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve endişeler gibi konulara sıkça yer vermiştir. Diğer bir yönüyle El Cezire'nin kendini savunması en doğal bir hak olarak görülmelidir. Zira susturulmak istenen bir yayın organının kendi haklılığını dünyaya duyurmasından daha değerli bir şey olamaz. El Cezire'nin üzerine gidilmesinin en önemli nedenlerinden biri de şüphesiz yaptığı yayınlarla Arap kamuoyu üzerindeki kuvvetli etkisinden kaynaklanmaktadır.

Tüm bu gelişmeler bağlamında yaşanan Arap krizinde ülkelerin siyasi tutumlarının, medyalarına da doğrudan yansıdığı sonucu ortaya çıkmıştır. Katar'a yakın ve destekler politika güden Türkiye'nin yayıncısı TRT World, yayınlarının çoğunluğunda Katar'a ve El Cezire'ye yapılan bu tutumu eleştirmiştir. Öte yandan Suudi Arabistan yanlısı yayın yapan Ahram Online ve Al Arabia'nın ise El Cezire'nin kapatılmasını istemesi, Arap Birliği ülkelerinin Katar'a karşı uyguladığı sert politikalarla birebir örtüşmektedir. Sonuç olarak medya kuruluşlarının propaganda aracı ve ideolojik aygıt olarak kullanılması bu örnek bağlamında kendisini göstermiştir. Ele alınan örnekteki ülkelerin ve yayıncılarının hepsi, ülke politikalarıyla paralel bir çizgide yayıncılık yaparak, literatür kısmında verilen bilgileri doğrular hamleler yapmışlardır.

KAYNAKÇA

- Althusser, Louis. (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (Çev: Alp Tümertekin), İstanbul: İthaki Yayınları.
- Chomsky, Noam. (2006). *Kitle Medyasının Ekonomi Politikası Rızanın İmalatı*,
- Çalışır, Bilal. (2015). *Türkiye'de Basın Özgürlüğü'nün Hukuki Zemini*, İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları.
- <http://platform24.org/Content/Uploads/Editor/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20Bas%C4%B1n%20%C3%96zg%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BCn%C3%BCn%20Huku ki%20Zemini-bask%C4%B1.pdf> (Erişim Tarihi: 08. 10. 2017).
- Giddens, Anthony. (2000). *Sosyoloji*. (Çev: Hüseyin Özel, Cemal Güzel), Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Herman, Edward S. Chomsky, Noam. (2013). *Medya Denetimi*. (Çev: Elif Baki), İstanbul: Everest Yayınları.
- Hutchins Komisyonu (1947). *A FreeandResponsiblePress: A General Report on*

- MassCommunication*. Chicago: TheUniversity of Chicago Press.https://books.google.com.tr/books?id=PWrx8n6MfEMC&pg=PA20&hl=tr&source=gbv_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false (Erişim Tarihi: 03.10.2017).
- Işık, Metin. (2005). *Medya Ve Demokrasi Paradoksu: Medya Yoluyla Demokrasinin Tehdit Edilmesi*. Selçuk İletişim Dergisi, Cilt:3, Sayı:4.
- Ives, Peter. (2011). *Gramsci'de Dil ve Hegemonya*, (Çev: Ekrem Ekici), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Lasswell, Harold D. (1938). *Propaganda Technique in the World War*, University of Michigan Library. <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015000379902;view=1up;seq=19> (Erişim Tarihi 24.09.2017).
- Özgüden, Mehmet. (2015). *Hegemonya ve Politik Toplum Bir Gramsci Okuması*, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Özkan, Abdullah, (2004). *Siyasal İletişim Partiler, Seçimler, Stratejiler* İstanbul: Nesil Yayınları.
- Salihpaşaoğlu, Yaşar. *Türkiye'de Basın Özgürlüğü*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007, Ankara.
- Seib, Philip. (2008). *The Al Jazeera Effect How The New Global Media Are Reshaping World Politics*, Washington: Potomac Books https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=TuqWvYVo1rsC&oi=fnd&pg=PP2&dq=al+jazeera&ots=MqhRqfuSrR&sig=i4zFgtmwm5zG76g-o12HwpMjXL0&redir_esc=y#v=onepage&q=al%20jazeera&f=false
- Zayani, Mohamed, (2008). *Arabmedia, corporate communications, and public relations: the case of Al Jazeera*, Asian Journal of Communication, <http://dx.doi.org/10.1080/01292980802207074>
- Zayani, Mohamed, (2006). *El-Cezire Olayı Yeni Arap Medyası Üzerine Eleştirel Perspektifler*, (Çev: Gamze Erbil), İstanbul: Versus Yayınları.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59ca17af8b47d2.53878106 (Erişim Tarihi: 26. 09. 2017).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5187.pdf> (Erişim Tarihi: 03. 10. 2017).
- (<http://www.haber7.com/avrupa/haber/1323335-almanyanin-frankfurt-kentinde-gosteriler>), (Erişim Tarihi: 04. 10. 2017).
- (<http://www.milliyet.com.tr/trump-in-medya-ambargosuna-dunya-2403644/>) (Erişim Tarihi: 04. 10. 2017).
- (<http://t24.com.tr/haber/katar-krizinin-el-cezire-boyutu,408396>) (Erişim Tarihi: 08. 10. 2017).
- (<http://www.aljazeera.com/aboutus/>) (Erişim Tarihi: 08. 10. 2017).
- (<http://www.haberturk.com/dunya/haber/1540368-korfez-ulkelerinden-katar-a-13-maddelik-talep-listesi-ve-10-gun-sure>) (Erişim Tarihi: 21. 10. 2017).
- (<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40159120>) (Erişim Tarihi: 21. 10. 2017).
- (<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40176025>) (Erişim Tarihi: 22. 10. 2017).
- (<http://www.milliyet.com.tr/geri-vites-4-arap-ulkesi-o-ekonomi-2484752/>) (Erişim Tarihi: 07.11.2017).

- (<http://www.aljazeera.com/news/2017/06/ultimatum-qatar-violation-human-rights-nhrc-170623215645625.html>) (Erişim Tarihi: 07.11.2017).
- (<http://www.aljazeera.com/news/2017/06/media-group-backs-al-jazeera-closure-calls-170627085328202.html>) (Erişim Tarihi: 08.11.2017).
- (<http://www.aljazeera.com/news/2017/06/norway-press-groups-protest-al-jazeera-closure-call-170629163259298.html>) (Erişim Tarihi: 08.11.2017).
- <http://www.aljazeera.com/news/2017/06/guardian-attack-al-jazeera-resisted-170623195601811.html> (Erişim Tarihi: 09.11.2017).
- <http://www.aljazeera.com/news/2017/06/high-commissioner-zeid-raad-al-hussein-call-shut-al-jazeera-unacceptable-attack-170630111642647.html> (Erişim Tarihi: 09.11.2017).
- (<http://www.aljazeera.com/news/2017/06/uae-envoy-gulf-states-qatar-sanctions-170628055021735.html>) (Erişim Tarihi: 09.11.2017).
- (<http://edition.cnn.com/2017/06/23/middleeast/gulf-nations-qatar-demands/index.html>) (Erişim Tarihi: 23.11.2017).
- (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-40510508> E.T. 24.11.2017) (Erişim Tarihi: 24.11.2017).
- (<http://www.dw.com/en/al-jazeera-a-popular-broadcaster-on-a-mission/a-39425431>) (Erişim Tarihi: 24.11.2017).
- (<https://www.trtworld.com/mea/al-jazeera-caught-in-crossfire-of-gulf-crisis-8424>) (Erişim Tarihi: 26.11.2017).
- (<https://www.trtworld.com/mea/qatar-crisis-latest-developments-8305>) (Erişim Tarihi: 26.11.2017).
- (<http://www.jpost.com/Breaking-News/Qatars-Al-Jazeera-hits-back-at-Arab-states-attempt-to-close-it-down-497745>) (Erişim Tarihi: 27.11.2017).
- (<http://www.jpost.com/Middle-East/Teaching-Arabic-offers-chance-for-Al-Jazeera-to-spread-its-message-498089>) (Erişim Tarihi: 27.11.2017).
- (<http://www.tehrantimes.com/news/414789/Bullying-and-humiliating-little-Qatar>) (Erişim Tarihi: 28.11.2017).
- (<http://www.tehrantimes.com/news/414571/Mohammed-bin-Salman-s-promotion-is-end-of-harmony-within-al-Saud>) (Erişim Tarihi: 28.11.2017).
- (<https://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2017/06/23/What-is-behind-the-links-between-Al-Jazeera-and-Islamist-unions-backed-by-Qatar.html>) (Erişim Tarihi: 29.11.2017).
- (<https://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2017/07/05/After-Doha-s-response-will-Qatar-be-suspended-from-the-GCC-.html>) (Erişim Tarihi: 29.11.2017).
- (<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/272887/World/Region/Gulf-deadline-to-resolve-Qatar-rift-approaches.aspx>) (Erişim Tarihi: 30.11.2017).
- <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/271531/World/Region/UAEs-Gargash-says-alternative-to-Qatar-demands-is-.aspx>) (Erişim Tarihi: 30.11.2017).
- (<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/522926.aspx> (Erişim Tarihi: 30.11.2017).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/29